

Puisniidud tuleb meie maastikupilti tagasi tuua

Eestis ja Lätis loodetakse taastada 700 hektarit liigirikkuse oaase, kirjutab keskkonnaameti projektijuht Kaidi Silm.

Lugu ilmus 26.05. Postimehes

Õite-, putukate- ja linnurohked niidud on sajandeid olnud Eesti maastike iseloomulik osa. Ajal, mil suurem osa rahvast elas maal, vajati loomade karjatamiseks karjamaid ja talvise sööda varumiseks heinamaid. Nii kujunesid pika aja jooksul looduse ja inimtegevuse mõõdukas koosmõjus pärandniidud, nende seas ka kaunid ja liigirohked puisniidud.

Puisniidult, nagu nimigi ütleb, leiab peale looduslike rohttaimede ka hõredalt kasvavaid puid ja põõsaid: seal vahelduvad päikeselisemad avatud alad üksikute puude ja varjukamate puugruppidega. Just sellised mitmekesised tingimused aitavad puisniitudel hoida erakordset liigirohkust. Külge külje kõrval kasvavad väga mitmekesiste nõudmistega taimeliigid ning nendega on seotud ka äärmiselt liigirohke putuka- ja mullaelustik ning linnustik.

Puisniidud vajavad regulaarset niitmist

Puisniitude nagu ka teiste pärandniitude jaoks on kõige olulisem regulaarne niitmine. Karjatamise ja heinateo kadu ongi paljudele meie puisniitudele otsustavaks saanud, sest kasutusest väljas olevad puisniidud kasvavad enamjaolt kinni.

Intensiivpõllumajanduse tulekuga on puisniitude pindala kogu Euroopas peaaegu olematuks kahanenud. Meie kant on märkimisväärne, sest Eestis ja vähemal määral ka Lätis asub ligikaudu 60 protsenti kõikidest Läänemere piirkonna puisniitudest.

Eestis on praeguseks säilinud ligikaudu 1100 hektarit hooldatavaid puisniite. Veel sada aastat tagasi võis nende pindala hinnata koguni 850 000 hektarile. Kõige rohkem puisniite on meil saartel ja Lääne-Eestis, aga neid leidub ka teistes maakondades.

Eestis ja vähemal määral ka Lätis asub ligikaudu 60 protsenti kõikidest Läänemere piirkonna puisniitudest.

Just tänu puisniidule on Eesti saanud tuntuks ka kogu maailma loodushuviliste seas – Virtsu kandis Laelatu puisniidul on kogu Põhja-Euroopa kõige liigirikkam taimekooslus. Ühel ruutmeetril on seal loendatud kuni 76 soontaimede liiki. Kogu maailma arvestuses jääme sellega alla vaid Argentina madala rohuga kuivale mägikarjamaale.

Ka nüüd, kui puisniidud ei ole talumajapidamistes enam tähtsad, pakuvad nad jätkuvalt olulist elupaika haruldastele looma- ja taimeliikidele, kandes nii avatud niidu kui ka metsa väärtusi.

Puisniitude väärtused on mullas tallel

Õnneks ei ole veel hilja puisniitude lõpliku hääbumise peatamiseks. Kinnikasvanud aladel on säilinud vanad puisniidupuud ning mullas liigirikas rohttaimede seemnepank, seega on viimane aeg võtta käsile niitude tulemuslik taastamine.

Keskkonnaamet on koos maaomanike, teadlaste ja keskkonnaorganisatsioonidega seadnud sihiks kinnikasvanud puisniitude taastamise. Viie aasta jooksul on lootus taastada projekti WoodMeadowLIFE raames vähemalt 700 hektarit puisniite Eestis ja Lätis.

Laiem eesmärk on aga leida jätkusuutlikke lahendusi niitude hooldamisel ning suurendada inimeste teadlikkust puisniitude loodus- ja kultuuripärandist. Selleks on plaanis mitmed kogukondi kaasavad üritused, nagu talgud, matkad, välinäitused ning puisniitude pärimuse uurimine. Tegevusi toetab Euroopa Komisjon.

Maaomanikke oodatakse kaasa lööma

Kõik see saab sündida ainult heas koostöös kogukonna ning maaomanike ja -hooldajatega, kes soovivad elujõus ja elurikkaid puisniite oma kodukülas näha ning on valmis nende taastamise nimel ka vaeva nägema. Maahooldajatel on nende tööde jaoks võimalik saada keskkonnaametilt loodushoiutoetust ja PRIA-lt hooldustoetust. Mõlemat toetuskeemi on uuendatud ja ette nähtud varasemast palju suuremad toetussummad. Kogemus näitab aga, et väga oluline on just entusiasm ja tahe, et niitude hooldamine jätkuks ka pärast projektitööde lõppu.

Kinnikasvanud aladel on säilinud vanad puisniidupuud ning mullas liigirikas rohttaimede seemnepank.

Keskkonnaamet võtab järgemööda ühendust kõigi maaomanikega, kelle kinnistul asub suure loodusliku väärtusega ja hea taastamispotentsiaaliga puisniit, mis on valitud WoodMeadowLIFE projekti eelvalikusse. Sellised alad asuvad Saaremaal, Hiiumaal, Pärnumaal, Läänemaal, Lääne-Virumaal, Raplomaal, Tartumaal ja Valgamaal. Eelvaliku aladega saab tutvuda maa-ameti pärandniitude kaardirakenduses.

Samuti on oodatud endast keskkonnaametile märku andma kõik, kes soovivad projektis kaasa lüüa, pakkudes selleks näiteks niidu taastamise ja freesimise või hilisemat hooldamise teenust.

Ameti eesmärk on sõlmida maaomanikega pikaajalised kokkulepped, et taastatavad puisniidud püsiksid veel kaua hooldatuna. Hea meel on tõdeda, et oleme mitmete maaomanikega juba kokkulepped saavutanud ning saame veel sel aastal alustada töödega, et elurikkus meie maastikus suureneks.